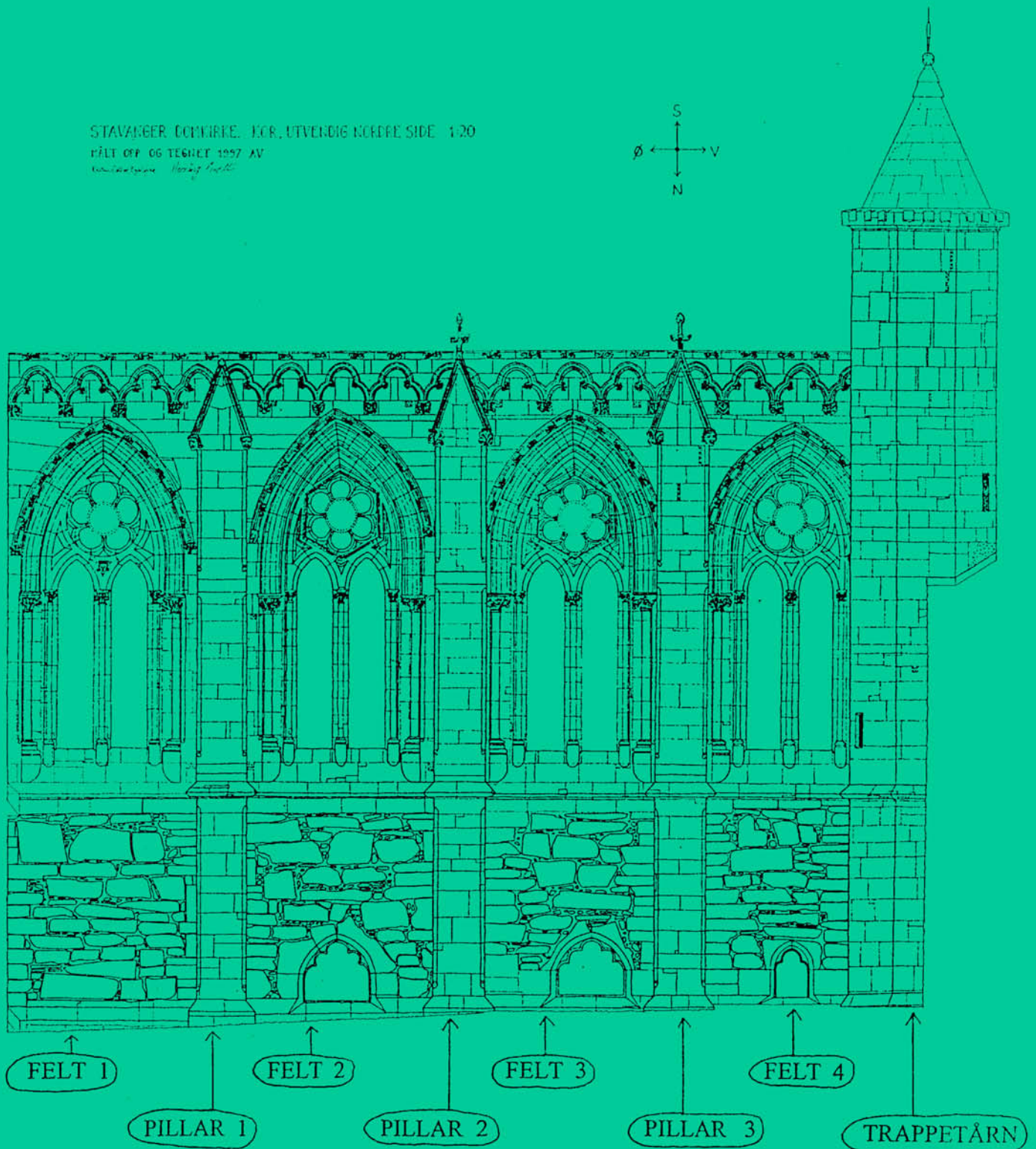
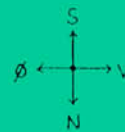

STAVANGER DOMKIRKE

KORET UTVENDIG - NORDRE SIDE

TILSTANDSRAPPORT/SKADEREGISTRERING

STAVANGER DOMKIRKE, KOR, UTVENDIG NORDRE SIDE 1:20
FÆLT OPP OG TEIENET 1997 AV
Kristin S. Bjørlykke Henning Grøtt

Trondheim, 10. september 1997.

INNLEDNING

I september 1996 utførte førsteamanuensis Øystein Ekroll og forsker Per Storemyr ved Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider en tilstandsvurdering av Stavanger domkirke. Resultatet ble en rapport som konkluderer med at selv om bygningen er i god stand, trenger den utbedringstiltak av en størrelsesorden som Stavanger kommune alene ikke er istand til å finansiere.

Rapporten ble lagt til grunn da man søkte staten om økonomisk bevilgning.

Staten bevilget på bakgrunn av dette 4 mill. kroner, og NDR er inne i prosjektet pga. vår spesielle kompetanse vedrørende denne typen bygninger.

Prosjektet omfatter oppmåling, tegning, skaderegistrering, og konkret restaureringsarbeid utvendig på korets nord-, sør- og østvegg.

Fra begynnelsen av juni til midten av august 1997, arbeidet restaureringstekniker Kristin Bjørlykke og restaureringsassistent Henning Grøtt med oppmåling, tegning og skaderegistrering av nordveggen.

Skaderegistreringen er tegnet inn med skadekoder på et eksemplar av den ferdige tegningen, målestokk 1:20.

I tillegg kommer denne rapporten som går nærmere inn og beskriver nordre korvegg og dens tilstand.

Dette arbeidet er gjort som dokumentasjon for ettertiden, og som grunnlag for de konkrete restaureringstiltakene.

INNHOOLD:

1: HVILKE DELER AV KIRKEN BESKRIVES I RAPPORTEN.....	s. 3
2: GENERELL REGISTRERING.....	s. 4
3: SPESIFIKK REGISTRERING FOR HVER BYGNINGSDEL.....	s. 7
4: DE VIKTIGSTE PROBLEMENE FOR VEGGEN.....	s. 14
5: VARIANTER AV NOEN ORNAMENTER.....	s. 15
6: VEDLEGG: TEGNING AV NORDRE KORVEGG MED SKADEREGISTRERINGER	

1: HVILKE DELER BESKRIVES

Rapporten omfatter den nordre korvegg, utvendig. Denne delen av bygningen er oppført i perioden 1272-1300, i gotisk byggestil.

Nordre korvegg består av, fra øst:

- et tårn,
- fire veggfelt med vindu, (senere omtalt som nr. 1, 2, 3 og 4 fra øst.)
- tre støttepillarer, som skiller mellom veggfeltene,
- et trappetårn i vest, mellom det fjerde veggfeltet og skipet.

Denne rapporten omhandler registrering av de fire veggfeltene, de tre støttepillarene og trappetårnet.

Ca. mål:

- Total lengde uten trappetårn: 14,8 m.
- Total lengde med trappetårn: 17,3 m.

- Total høyde uten trappetårn: 11,7 m.
- Total høyde med trappetårn: 16,5 m.

- Bredde støttepillarer: 0,9 m.
- Høyde støttepillarer: 11,7 m.

- Bredde veggfelt 1. : 3,3 m.
- " " 2. : 3,3 m.
- " " 3. : 2,9 m.
- " " 4. : 2,5 m.

2: GENERELL REGISTRERING

Konstruksjonen i seg selv virker veldig stabil, og det er vanskelig å se spor etter eventuelle setninger eller annen bevegelse som kunne ført til sprekker i murverket. Skjevheter, forskyvninger og uregelmessigheter ser mer ut til å ha kommet til undervegs i byggeprosessen, enn å skyldes senere setninger eller sig.

Selv om feltene mellom pillarene ikke har lik bredde, og at kapiteler og baser ikke alltid står på linje, er elementene i veggen bemerkelsesverdig regelmessig. Hovedbuene over vinduene kan være skjeve, buer og søyler kan treffe litt skjevt på konsoller eller kapiteler, men det er stort sett for bagateller å regne.

De fire veggfeltene mellom pillarene er som sagt ikke like brede, men vindusfeltene i dem er omtrent på samme størrelse. Felt nr. 1 og 2 fra øst er "fullstendige", mens felt nr. 3 og 4 er avskjært inn mot støttepillarene og trappetårnet.

Istedet for å gjøre vinduene i felt 3 og 4 smalere, har heller dekoren rundt måttet vike. Man har fylt ut feltet så langt det lot seg gjøre, og faktisk enda litt til enkelte steder! I felt 3 står eksempelvis anfingerne til hovedbuen delvis inne i nisjer som er sparret ut i pillarene på sidene. Det samme er tilfellet for østre anfinger, og vestre kapitel i 4. felt.

I felt 1 og 4 danner steinen en sekskant rundt rosen i vinduene, i felt 2 og 3 er det tilsvarende en sirkel. Foruten dette er feltene veldig like.

Inne i hver rose er det en jernsirkel som holder glasset i midten i, samtidig som den støtter og binder sammen de svakeste punktene i grindverket som danner selve rosen.

Ingen av søylene er frittstående. De er hugget som en del av veggen, og følger skiftene i murverket.

Det er spor etter stillasjehull i veggen på høydene ca.: 4,0 m, 7,0 m og 10,5 m over bakken. Disse er senere fylt igjen med mørtel iblandet knust kleberstein.

Ca. fire meter oppe på veggen er det en gesims som strekker seg som et uavbrutt bånd langs hele veggen fra og med tårnet i øst, til skipet i vest. Under gesimsnivå er de fire veggfeltene utført i gråsteinsmur med kvaderstein av kleber og grønnskifer i hjørnene. Resten av veggen, pluss omrammingen rundt kjellervinduene, og sokkelen, er utført i kvadermur, hovedsakelig av kleber.

Klebersteinen ser stort sett ut til å komme fra samme bruddet, både før og etter reparasjonsarbeidet som ble utført rundt 1860. Variasjonene ser bare ut til å komme ifra at steinen er tatt fra ulike steder i bruddet.

Spekulasjoner om hvorvidt støttepillarene er opprinnelige eller kommet til ved en senere anledning, er vanskelig å si noe om. De gir umiddelbart inntrykk av å "høre hjemme" der, da de er godt integrert i veggen med hensyn til eksempelvis den langsgående gesimsen. Det er vanskelig å se om det er noen bindere mellom pillar og vegg. Det er ingenting som tyder på at blinduefrisen i toppen har gått uavbrutt. Buene er veldig regelmessige innenfor hvert felt, men de har ingen naturlig sammenføyning bak pillarene.

ORNAMENTER OG HODER

Veggen har i hovedsak sju typer ornamenter, med små variasjoner, pluss fire hoder. Det er i hovedsak samme type ornamentikk som er benyttet på samme type bygningsdeler.

HODER

Det ene hodet er inne i vindusfelt nr. 1, under rosen, et såkalt "hertughode".

Det andre og tredje er som anfengere i front på støttepillar nr. 1, rett under gavlen, og det fjerde er på tilsvarende sted, vest på støttepillar nr. 3.

Alle er forskjellige, men hodene på pillarene har likt formspråk.

Hodet i vindusfeltet er nok av nyere dato.

ORNAMENTIKK

- * Toppblomster øverst i gavlen på hver pillar. Likt utformet, men pillar 1 mangler sin.

Restene av den finnes oppbevart hos kirkevergen i Stavanger. (I en løe på Ullandhaug.)

- * Et langsgående bånd med ornamenter øverst på veggen, under takrenna. To varianter, men ganske like.

- * Krabber inne i blindbuefrisen. Likt utformet.

- * Konsoller på rekke under blindbuefrisen. To varianter.

- * Anfengere i front av gavlene på støttepillarene, til venstre og høyre på nr. 2, og til venstre på nr. 3. Bladverk. Ganske likt utformet, bortsett fra at anfengeren på nr. 3 ikke har "drueklase" i toppen.

- * Langsgående bånd ytterst i hovedbuene, med ornamenter. Likt utformet, men med små variasjoner i størrelse.

- * Anfengere til ytre del av hovedbuen. To varianter, lik konsollene for blindbuefrisen.

- * Kapiteler i vindusfeltene, store og små. To varianter. Den ene som krabber som krummer seg ned og innover, den andre som blader som bretter seg opp og utover.

Reparasjoner på ornamenter, utført rundt 1860, er gjort ved at små biter er ifelt og festet med mørtel og jernnagler. Jernnaglene har senere flere steder rustet, utvidet seg og sprengt istykker steinen. Situasjonen nå er at deler av steinen er sprengt vekk, mens de rustne naglene sitter fast i igjenværende stein. Det er et problem å få løs jernet uten å ødelegge steinen.

Paradoksalt nok ser denne restaureringen ut til å være et av veggens største problem.

Det er også problem med jern som rustet inne i selve vinduene. Festepunktene for jernsirkelen inne i rosene har rustet og sprengt ut biter av steinen i grindverket.. Disse tilfellene er reparert enten ved at man har felt inn nye steinbiter, eller at man har formet til en "mørtelkake" som erstatning for steinen.

Overflaten på steinen er bra, og bare få steder har vi tilfeller av overflateforvitring. Det ligger endel skitt (due-skitt og støv) inne i profiler og grindverk.

Enkelte ornamenter, kapiteler og baser er svarte i overflaten. Det er usikkert hva som har ført til dette. Noe kan være gips, men det kan også være støv, sot eller alger. Det har ikke skadet overflaten i steinen.

Gråsteinsmuren har tidligere vært kalket. Denne kalken er nå fjernet, men vi kan se rester av den i overflaten på steinen.

Kvadersteinsflatene var opprinnelig randhugget, men er i ettertid tilsynelatende prikkhugget, tydeligvis på et tidspunkt før kalken ble fjernet fra gråsteinsmuren. Vi kan se at hjørnekvaderen fremdeles har randhuggen flate på den delen av steinen som tidligere har vært dekket av kalk. Også "mørtelklasene", som er kommet til ved spekkingen, har blitt bearbeidet i overflata på en måte som likner prikkhugging. Prikkhuggingen har fjernet det meste av spor etter eventuelle steinhuggermerker, foruten rester etter ett i felt nr. 3, under gesimsen.

Fugene er i utgangspunktet smale og uten synlige sprekkdannelser. Fugetykkelsen kan ligge på ca. 2-5 mm. De er imidlertid senere spekket med mørtel som er dratt utover steinen, som for å planere veggen. P.g.a. dette kan det være vanskelig å se nøyaktig gangen på de gamle fugene.

Forøvrig ser fugene stort sett bra ut, unntatt på gavldekkene på toppen av støttepillarene, langs gesimsen og på solbenkene. Her er spekkingen delvis sprukket opp, og i tillegg er det mange små innfellingar av stein. Dette lager et mylder av kanter og sprekker som mosen klorer seg fast i.

At det også renner endel vann inn gjennom disse flatene er tydelig. I gavlfronten og under gavldekkprofilene på støttepillarene, og i underkanten av gesimsen og solbenkene, er det tydelige gipsskorper. Overflaten på steinen her blærer og skaller av.

Pillarene har først og fremst mose, alger og lav på den fremste halvdel, den innerste er beskyttet av takutstikket.

3: SPESIFIKK REGISTRERING FOR HVER BYGNINGSDEL

FELT 1:

Dette er det bredeste av veggfeltene, og grenser inn til nordre østtårn.

To av ornamentene i båndet nedenfor takrenna er tidligere reparert med jernnagler. Ornamet nr. 2 fra øst har fått sprengt vekk store deler av steinen pga. rust og ekspansjon av disse naglene. Nr. 3 fra vest har sprekker i steinen, av samme grunn. I kroken til venstre, inn mot østtårnet, er profilet i båndet, og vegglivet rett under, litt forvitret i overflata. Profilet har også mistet en liten bit mellom 1. og 2. ornament fra øst.

Krabbene i blindbuefrisen er i bra stand. Profilet i buen lengst øst har gips i overflata. Gipsdannelsen fortsetter i et ganske stort parti ned langs veggen inne i hjørnet, ned til konsollen på hovedbuen.

Konsollene under frisen er bra, foruten nr. 2 fra øst. Den har et brudd nederst til venstre pga. rusten jernnagle.

Overflaten i veggen over spissen i hovedbuen er litt svart og forvitret. Ellers er det bare å bemerke at fugene er spekket, og at mørtelen er dratt utover steinen.

Buen i dette feltet er temmelig jevn og regelmessig.

I båndet ytterst i hovedbuen er overflata blitt svart enkelte steder. Ornamet nr. 2 over vestre anfenger er reparert ved bruk av en jernnagle, som senere har sprengt istykker steinen. Profilet i buen har en sprekk ytterst, ikke langt fra det skadde ornamentet.

Profilet lengre inn i hovedbuen har overflateforvitring på enkelte partier på østre side.

Vestre anfenger for hovedbuen er litt svart i overflata. Den har et brudd i steinen, men ingen jernnagle.

Sirkelen som omkranser rosen i vinduet er i bra stand. Jernringen inne i vinduet er rustet, og der den er festet til steinen som danner rosen, har den sprengt ut biter. Dette er reparert med steininnfellinger, eller erstattet med tilformet mørtel.

Midt i vinduet, rett under rosen, er det et såkalt "hertug-hode". Det er litt svart i overflata, og har en sprekk i blomsterkronen. Her er ingen jernbolt.

Kapiteler, søyler og baser inne i vinduet er svarte i overflata enkelte steder, men ellers stort sett i bra stand. Kapitelet midt i vinduet, og kapitelet på den østre store søylen, har hver mistet en bit, men det er ingen jernnagler å observere her.

Solbenken under vinduet er i stor grad overgrodd av alger og lav, og vi har her, som på de andre dekkene, spekkede fuger som har sprukket opp. Disse gror det mose i. Langs profilet, i underkant av solbenken, er det en stripe med gips.

Gråsteinsmuren under har ingen skader. Vi kan se rester av kalkpuss på steinen, og kvaderen i hjørnene, mot tårn og pillar, er prikkhugget på den delen som tidligere stod uten kalkpuss.

Klebersteinssokkelen, har et lag av alger og lav, og fugene er mosegrodde.

PILLAR 1:

Toppblomsten på denne pillaren er helt borte.

Gavldekkene har en rufsete overflate. Den fremste halvdel av takflatene er mest eksponert for vær og vind, og her gror det mye alger, lav og mose.

Spekkingen i fugene er sprukket opp, og det er tre ganske dype hull direkte inn i steinen, et på vestre takflate, og to på østre.

Gavlfronten har mye alger, lav og gipsskorper. Steinen blærer seg og skaller av under skorpene.

Anfengshodet under gavlen, på østre side, ser ut til å være i bra stand, foruten at det vokser alger, lav og mose på det.

Hodet på vestre side ser ut til å ha vært igjennom den uheldige restaureringen med bruk av jernnagler. Nesen er skiftet ut. Hodet har sprukket på langs, til høyre for midten, og det går også en sprekk fra denne og rett over nesen. Også her er det algevekster.

Nedenfor gavlen er veggflaten rimelig ren, ned til trappingen på pillaren, 7,5 m. over bakken, ca. på høyde med kapitlene i vinduet. På trappingen gror det mye alger. (Alle pillarene har lik trapping på tilsvarende sted.)

I partiet fra trappingen og ned til gesimsen har overflata et tynt slør av alger, og enkelte flekker av lav.

Gesimsen er lappet en del på, og her er det mye alger og lav, pluss at fugene flere steder er mosegrodde.

Rett under gesimsen gror det litt alger på et beskjedent område, og den første steinen har gipskorper som blærer og skaller av i overflata.

I veggpartiet under gesimsen er det ellers omtrent fritt for alger.

Sokkelen er dekket av alger, og mosegrodd i enkelte oppsprukkede fuger.

FELT 2:

Tre av ornamentene i båndet nedenfor takrenna er reparert med jernnagler. Det dreier seg om ornament nr. 1, 2 og 3 fra øst. Alle tre har fått sprengt ut deler av steinen p.g.a. at jernnaglene har rustet og ekspandert.

Det er i tillegg falt ut en bit av det nederste profilet i båndet, mellom ornament 2 og 3 fra øst.

Blindbuefrisen har en liten sprekk i profilet, rett til høyre for krabbe nr. 2 fra vest.

Første krabbe, fra øst, har en jernnagle i seg, men dette har foreløpig ikke ført til sprekning i steinen.

Konsollene under frisen er stort sett bra, men den 1. fra venstre er litt forvitret i overflaten på de nederste bladene.

Vegglivet over hovedbuen er i bra stand. Foruten svart overflate som en tynn stripe på veggflaten, rett over spissen i buen. Ellers preges veggen av den før omtalte spekkingen av fuger med mørtel som er klint utover steinen.

I båndet ytterst i hovedbuen har vi noe svart overflate i selve profilet og på en del av ornamentene, men ingen direkte skader. Østre del av båndet har et par partier med tendens til overflateforvitring, og en bit av profilet er borte. Ved de forvitrede partiene er det også sprekkdannelser i steinen.

Østre anfenger er helt borte, og det står igjen rester av to jernnagler i steinen. Anfengeren på vestre side har beskjedent svart overflate.

I sekskanten inne i vinduet er det brutt av en liten del av profilet i toppen, og i bunnen er steinen sprukket litt.

I rosen i vinduet er det brukt jernnagler for å feste jernringen til steinen. Steinen i noen av disse festepunktene er brutt i stykker og erstattet med mørtel som er formet til. Denne rosen er likevel den som er i best stand av de fire.

I grindverket, på kapitelen og basene, er det flekkvis svart overflate, men steinen er ikke ødelagt.

Søylen rett vest for vestre lansettvindu, har en avskalling i steinen $\frac{3}{4}$ oppe på søylen. Det er også brutt ut en liten bit av veggen vest for samme søyle, midtveis oppe.

Solbenken under vinduene har et teppe av alger nesten over det hele. I tillegg gror det mose i flere av fugene. Dekket er mye lappet på, og spekkingen i fugene er sprukket opp. Denne rufsete overflaten gir god grobunn for mose og alger.

En stein under det østre vinduet er sprukket, og overflaten er svart i det vestre hjørnet, mot støttepillaren.

I profilet under solbenken er det gipsskorper som tærer på overflata på steinen.

Gråsteinsmuren under solbenken har ingen skader.

Det er rester av kalkpuss på veggen.

Kvaderen i hjørnene er her, som i de andre feltene, prikkhugget på den delen som har stått uten kalkpuss.

Inne i kjellervinduet er klebersteinsomrammingen svart i overflaten enkelte steder.

Klebersteinssokkelen har et jevnt lag av alger. Noen av fugene er sprukket opp, og her gror det mose.

PILLAR 2:

Toppblomsten på pillaren er hel, men ganske overgrodd av alger og lav. Overflaten i steinen er furet og pulverisert. Kransen rundt er sammenbundet og forsterket med kobberkramper.

Gavldekkene har ifellinger av stein, og spekkede fuger som har sprukket opp. Her gror det alger, lav og mose, og det går nok endel vann gjennom fremste del av gavlen. Det viser seg også gjennom gipsskorpene i fronten av gavlen. Her blærer steinen i overflaten og skaller av. Det gror noe alger og lav i fronten, mest konsentrert på anfengsornamentene på hver side. Ornementene er ellers i god stand.

Gipsskorpene strekker seg et godt stykke nedover pillaren, og det er noe forvitring i overflaten på enkelte steder.

Trappingen er overgrodd av alger og lav, og det gror mose i fugene i området. I partiet mellom trappingen og gesimsen har veggflaten et grønt slør av alger.

Nede på selve gesimsen er konsentrasjonen av alger og lav høyere, og det gror mose i fugene. Rett under gesimsen, langs profilet, har det dannet seg en stripe med gips.

Herfra og ned til sokkelen er flaten temmelig rein.

På sokkelen gror det mye alger og lav, og det er endel mose i fugene.

FELT 3:

Tre av ornementene i båndet under takrenna har skader.

1. ornement fra øst er tidligere reparert med en jernnagle, og har senere sprukket opp pga. rustsprengningen.

Ornament 3 fra øst er sprukket opp, men ingen synlig jernnagle.

Ornament 1 fra vest er reparert med en jernnagle som senere har sprengt vekk en bit av steinen.

I blindbuefrisen er to av krabbene skadet.

Nr. 3 fra øst er tidligere reparert med to jernnagler, og disse har sprengt vekk en bit av steinen.

Den 2. fra vest har mistet en bit av steinen, men det er ingen synlig jernnagel.

Nr. 3 fra vest har en jernnagel i seg, men det er ingen skade i steinen.

Den 2. krabben fra øst er svart i overflaten, men ellers er frisen i bra stand.

To av konsollene under frisen er skadet.

Den 1. fra øst er reparert med to jernnagler, og steinen har sprukket opp.

Nr. 2 fra øst har mistet en bit på venstre side, og har en liten sprekk på høyre side. Ingen synlig nagle.

Vegglivet over hovedbuen er bra.

Det er et par beskjedne svarte flekker vest for spissen i buen, og spekkede fuger der mørtelen er klint utover steinen.

Hovedbuen er jevn og står ganske midt i feltet.

Båndet ytterst i hovedbuen er noe svart i overflata her og der på østre side. På samme side er det også et par små sprekker i profilet. Det nederste ornamentet på østsiden har endel sprekkdannelser, men ingen synlig jernnagle. Anfengsornamentene for hovedbuen har ikke helt fått plass i feltet, og står delvis inne i utsparringer i siden på pillarene.

Rosen i dette vindusfeltet omkranses av en sekskant. Det er tre jernnagler inne i grindverket i rosen, og det er noen ifellinger av stein. Jernringen inne i vinduet har sprengt istykker steinen den er festet til enkelte steder. Det er seinere felt inn ny stein, eller en erstatning av tilformet mørtel. På et punkt er det forøvrig ikke reparert, og skaden står åpen.

Kapiteler, baser og søyler inne i vindsfeltet er stedvis litt svart i overflaten. Kapitelet på den østre søylen som bærer hovedbuen, er reparert med to jernnagler, og en del av steinen er sprengt vekk. Basen på samme søyle har en del algevekst på overflaten. Basen på tilsvarende søyle i vest har mistet en liten bit i profilet, pluss at den har noen små sprekker.

Solbenken under vinduet er for det meste overgrodd av alger, og noe lav. Spekkingen i fugene her er sprukket opp, og det gror mose i dem. Det er også en del småsår her og der i steinen. I profilet i underkant av solbenken er det dannet en tynn stripe av gips.

Gråsteinsmuren under solbenken er i bra stand. På en av kvadersteinene finner vi rester etter det eneste gjenværende steinhuggermerke på korets nordvegg. Det er rester etter kalkpussen på veggen, og de delene av hjørnekvaderen som har stått uten puss, har prikkhuggen overflate.

Kjellervinduet ned til krypten, har en omramming av kleberstein. Den er litt svart i overflaten enkelte steder.

Klebersteinssokkelen har et jevnt lag av alger og lav. Det gror mose i endel av fugene.

PILLAR 3:

Toppblomsten er dekket av alger og lav, og den har mistet venstre side av knoppen. Også denne toppblomsten er furet og pulverisert i overflaten. Ringen av bladverket nedenfor knoppen er forsterket og heftet sammen med kobberkramper.

Mønet har utfelling for takrenna, innerst ved veggen. Steinen rett rundt dette området er svart og kobbergrønn.

Gavldekkene er her, som på de andre pillarene, overgrodd av alger og lav på ytterste halvdel. Ifellinger og spekking av fuger som senere er sprukket opp, er igrodd av mose.

I profilene under dekkene er det svarte skorper, og overflaten er forvitret.

I gavlfronten gror det alger, lav og mose, og enkelte steder er det gipsskorper som blærer og skaller i overflata.

Anfengsornamentet på østsiden og hodet på vestsiden er hele, men litt furet og dekket av alger og lav. Det gror også mose i fugene over dem.

Fra gavlen og ned til trappingen er det enkelte små partier med algevekster, og ca. midt på, en stein med overflateforvitring. Ellers bra.

På trappingen gror det alger, og steinen til høyre er litt forvitret i overflata.

Herfra og ned til gesimsen er det et for det meste et grønt slør av alger på overflata, flekker av lav, og mose i enkelte av fugene.

Gesimsen er lappet på, og i tillegg er det sprekker i steinen på høyre side. Det gror mose i disse sprekken, og i fugene.

Rett under gesimsen er det gipsskorper, og her blærer og flakker steinen.

Partiet nedenfor er reint, ned til første skift over sokkelen. Her gror det alger og lav.

Det samme er tilfelle for selve sokkelen. Den har i tillegg oppsprukkede fuger hvor det gror mose.

FELT 4:

Dette feltet har fått for lite plass mellom pillaren og trappetårnet. Søylen til høyre, som bærer hovedbuen, er borte og buen avskjæres av trappetårnet. Dette er det smaleste av feltene.

Båndet med ornamenter, rett nedenfor takrenna, ser stort sett bra ut. Ornament nr. 2 fra øst har en innfelling på venstre blad, men det er vanskelig å observere noen jernnagle der.

Det er en sprekk i steinen rett til venstre for omtalte ornament. Det står også en jernnagle i toppen av båndet, rett ovenfor sprekken. De andre ornamentene er i bra stand.

I blindbuefrisen er det borte biter fra krabbe nr. 3 og 4 fra øst, og fra profilet i buen over krabbe nr. 4. Det er ingen jernnagler her. I krabbe nr. 2 fra vest er det en jernnagle, men den har foreløpig ikke sprenget steinen. Profilet i buen, nærmest trappetårnet, har noe overflateforvitring. Ellers er det svart overflate på noen av krabbene.

Konsollene under frisen er ikke skadet. Bare litt svarte i overflaten enkelte steder.

Vegglivet over hovedbuen er i bra stand, bare en tynn stripe med gips rett over utspringet på buen. Mørtel fra spekkingen av fugene er også her klint utover steinen.

I båndet ytterst i hovedbuen er det noen små sprekker i profilet i spissen og vest i buen, men alle ornamentene er hele og i bra stand. Det er ingen nagler eller innfelling her. Det er tendens til svart overflate på noen av ornamentene.

Anfengeren på østsiden står halvveis inne i en utsparring i pillaren. På vestsiden er det ingen anfenger i det hele tatt..

Der er det derimot et kapitel som står tilsvarende halvveis inn i veggen på trappetårnet, på nivået der hovedbuen møter tårnveggen.

Grindverket inne i vinduet ser bra ut, bare litt svart overflate her og der.

Festepunktene til jernringen i rosen har sprengt vekk deler av steinen. Dette er seinere reparert med innfelling av ny stein, eller med en erstatning av formet mørtel. Det står en jernnagle ved et av festepunktene.

Kapiteler og baser inne i vinduet er i bra stand, bare litt svarte i overflata her og der.

Den store søylen på østsiden har et sår nedenfor midten.

Solbenken under vinduene har en del oppsprukne og klasete fuger. Det er en rufsete overflate med mye alger og lav, likt de andre dekkene.

På veggen rett under gesimsen er det en langsgående stripe av gips.

Gråsteinsmuren er i god stand. Det er kalkrester på steinen, og hjørnekvaderne er også her prikkhugget på den delen av steinen som ikke har vært dekket av kalk tidligere.

Det er litt algevekst på det nederste skiftet.

Vindusomrammingen på kjellervinduet er av kleberstein. Steinen er svart i overflata på enkelte partier. Det er en metallrist som dekker hele åpningen i vinduet. Dette er den smaleste av vindusåpningene til krypten.

Klebersteinssokkelen er grønn av algevekster, og noe oppsprukket i fugene.

TRAPPETÅRN:

Trappetårnet, som er åttekantet, har tårnhatt med profilert utstikk, to vinduer, gesims og sokkel. Gesims og sokkel, som går langs hele veggen, fortsetter også på tårnet. Hele tårnet er murt opp med kvader av kleberstein, og overflaten er prikkhugd.

Tårnhatten er murt opp på nytt i senere tid. På en av steinene som vender mot øst er det hugget inn et årstall som kan tydes som 1962. Fugene mellom steinen er veldig brede, oppimot 2-3 cm, men muren er i bra stand.

En jernstang for lynavlederen står igjennom steinen på toppen av hatten. Stangen har rustet, og steinen er sprukket på langs.

Det gror alger og lav her.

Utsikket er tekket med bly. Blyet følger profilet på toppen, ut til framkanten. Motsatt veg går det innunder nederste skiftet på hatten. Det er vanskelig å si hvor langt innunder, fordi mørtelen er dratt ned og litt utover blyet.

Profilet under utsikket er forvitret i overflaten, sprukket opp, og noen biter er falt av.

Veggen har en del algevekst på østre og nordøstre side, spesielt i øvre del. Det er også noe algevekst øverst på nordre side, i underkant av de to vinduene, over beslaget i overgangen til sideskipets tak, og i overkant av gesimsen. Nordvest og vest er veggen rimelig rein.

En del av fugene har samme problem som beskrevet for nordveggen; at de er spekket, og at dette senere har sprukket og løsnet. Det gror nå mose i disse fugene. Nettingen i vinduet nordøst, rett over gesimsen, har gått istykker, og det står nå åpent slik at fugler lett flyr inn. (De kommer dessverre ikke like lett ut!)

Gesimsen på tårnet har samme problem som gesimsen forøvrig; mye algevekst, ifellinger og oppsprukne fuger hvor det vokser mose. Det er i tillegg brutt ut biter av steinen midt i mellom mylderet av små ifellinger. Under gesimsen har vi en vannrett stripe av gips.

Videre ned ser veggen bra ut, men det er mye algevekst på det nederste skiftet og på sokkelen.

4: DE VIKTIGSTE PROBLEMENE FOR VEGGEN

1: Jernnaglene i ornamentene er, som vi kan se, et stort problem. Ved reparasjon av ornamentene burde det gjøres tiltak for å fjerne dem, eller på annen måte hindre at de fortsetter å ruste og sprengte istykker steinen.

2: Festepunktene for jernringen i vinduene sprenger på steinen i grindverket. Flere steder er allerede steinen ødelagt og erstattet med mørtel. Kanskje burde man søkt å finne et alternativ, om ikke til hele jernringen, så i alle fall til festepunktene.

3: Overflaten på dekkene på gavler, gesimser og solbenker er i dårlig stand. Her kommer det inn endel vann, og dette har ført til gipsskorpene bl.a. i front av gavlene. Her gror mye mose, alger og lav. Spekkingen i fugene, som har sprukket opp og løsnet, burde vært rensket opp og spekket på ny. I tillegg er det et spørsmål om noe skal gjøres med gipsskorpene.

4: Overflaten på toppblomstene på pillarene er veldig skjør. Bare ved å røre den flater man ut kantene i ornamentikken.

Foruten disse punktene, må veggen sies å være i bra stand.

VARIANTER AV NOEN ORNAMENTER

- 1: To varianter av ornament i langsgående bånd øverst på veggen, rett under takrenna.
- 2: To varianter av ornament brukt som konsoller for blindbuefrisen, og som anfengere for hovedbuen.
- 3: Krabber i blindbuefrisen.
- 4: Ornament i ytterste del av hovedbuen.